

POHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto

***POKAT2025
-maakuntaohjelman
osallistumis- ja
arviointisuunnitelma***

POKAT 2025 maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Pielisjoenlinna
Siltakatu 2
80100 JOENSUU

Teksti: Pia Pitkänen

Kansi Taitto
Laura Jussila

Kuvat
Jarno Artika

Sisällysluettelo

1.	Osallistumis- ja arviointisuunnitelman tarkoitus	4
2.	Suunnittelun lähtökohdat ja tavoitteet.....	5
2.1.	Suunnittelutilanne.....	5
2.2.	Maakunnan suunnittelujärjestelmä	6
2.3.	Maakuntaohjelman sisältö ja tavoitteet	8
3.	Vaikutusten arviointi	11
3.1.	Säädösperusta	11
3.2.	Tavoite	11
3.3.	Organisointi	11
3.4.	Arvioitavat vaikutukset ja tunnusluvut	13
3.5.	Ohjelman laadinnan ja vaikutusten arvioinnin vaiheet.....	14
4.	Tiedottaminen ja vuorovaikutus.....	16
4.1.	Kuulemis- ja osallistumismenettelyt	16
4.2.	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma	16
4.3.	Maakuntaohjelmaluonnos ja ympäristöselostus.....	17
4.4.	Viranomaisyhteistyö	17
4.5.	Päätöksenteko ja siitä tiedottaminen	18
5.	Liitteet.....	19
5.1.	Työ- ja elinkeinoministeriön ohje 8.6.2020 VN/13905/2020-TEM-1 – Maakuntaohjelman laadinta kaudelle 2022–2025	19
5.2.	POKAT2025 maakuntaohjelman työohjelma.....	19

Lisätiedot

www.pohjois-karjala.fi/pokat2025

Kehittämisjohtaja Eira Varis, puh. 050 307 4806, eira.varis(at)pohjois-karjala.fi

Aluekehitysasiantuntija Pia Pitkänen, puh. 040 559 2210, pia.pitkanen(at)pohjois-karjala.fi

Ympäristöselostus: Ympäristöasiantuntija Jukka Nykänen, puh. 050 447 8303, jukka.nykanen(at)pohjois-karjala.fi

1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman tarkoitus

Maakuntahallitus hyväksyi Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma POKAT 2025 työohjelman 24.8.2020 kokouksessaan. Ohjelma laaditaan vuosille 2022–2025 laajassa ja vuorovaikutteisessa yhteistyössä. POKAT 2025 maakuntaohjelma hyväksytään maakuntavaltuuston viimeisessä kokouksessa vuonna 2021.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS) kuvataan Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman laatimisen osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyä sekä vaikutusten arviointia. Tarkoituksena on antaa kaikille maakuntaohjelmasta kiinnostuneille tietoa ohjelman vaiheista ja aikataulusta, vaikuttamismahdollisuuksista sekä vaikutusten arvioinnin järjestämisestä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitteenä 2 on maakuntaohjelman työohjelma, joka päivittyy laadintaprosessin edetessä.

Maakuntaohjelman laadinnan tavoitteena on avoin ja vuorovaikutteinen prosessi, johon maakunnan asukkaat sekä eri viranomaisten, elinkeinoelämän, asiantuntijoiden, tiedeyhteisöjen, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden edustajat tuovat omat näkemyksensä. Avointa toimintatapaa edellyttää mm. laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621)

Maakuntaohjelman valmistelua koskee myös laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005). Tämä ns. SOVA-laki edellyttää, että maakuntaohjelman valmisteluun sisältyy ympäristövaikutusten arviointi. Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi osana suunnitelman laatimista koko valmisteluprosessin ajan edistää suunnitelman valmistelua, päätöksentekoa, toteuttamista ja seurantaa. Se edistää myös eri tahojen mahdollisuutta saada tietoa ja osallistua suunnitteluun sekä parantaa edellytyksiä sovittaa yhteen eri tavoitteita ja näkökulmia.

2. Suunnittelun lähtökohdat ja tavoitteet

2.1. Suunnittelutilanne

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt 8.6.2020 päivätyllä ohjeella (VN/13905/2020-TEM-1, liite 1) maakuntien liittoja valmistelemaan maakuntaohjelmat vuosille 2022–2025.

Osallistavassa prosessissa valmisteltava maakuntaohjelma sisältää alueen mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet ja kuvauksen keskeisistä toimenpiteistä niiden saavuttamiseksi.

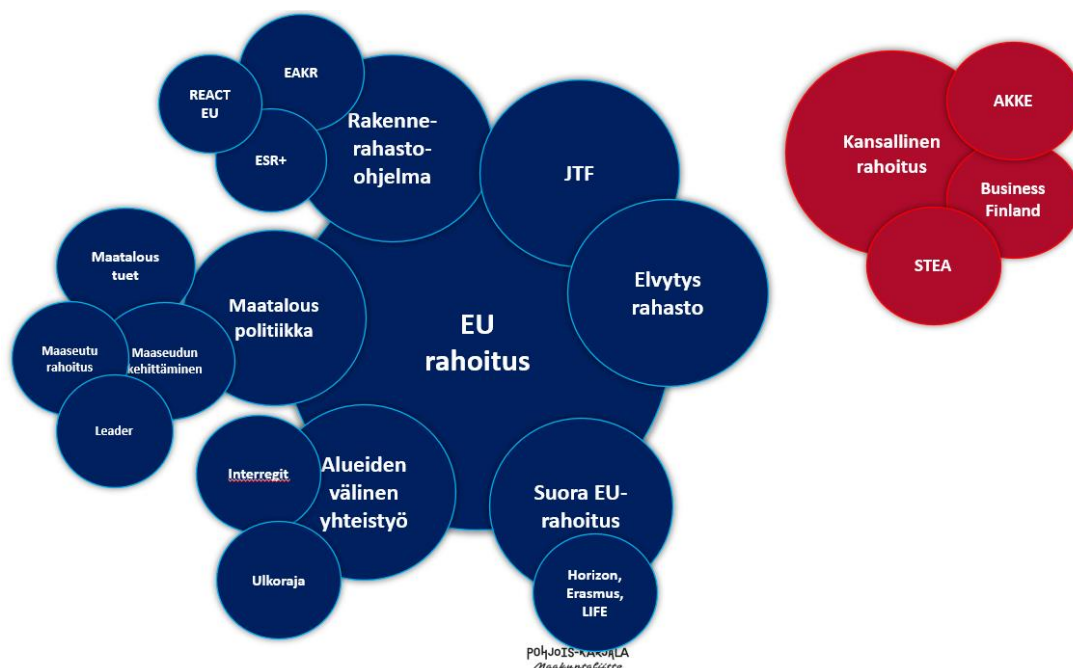
Voimassa olevat maakuntaohjelmat 2018–2021 laadittiin valmistauduttaessa itsehallinnollisten maakuntien muodostamiseen. Tuolloisessa tilanteessa laadittujen ohjelmien jälkeen on tarve perusteelliselle prosessille, jossa aluekehittämisen pidemmän aikavälin maakuntasuunnitelmaan tai -strategiaan perustuvia tavoitteita ja valintoja käydään läpi ja konkretisoidaan uudeksi maakuntaohjelmaksi. Prosessissa huomioidaan myös vuoden 2021 alussa voimaantuleva aluekehittämislaki.

Maakuntaohjelmien valmistelun yhteydessä maakuntien liittoja pyydetään päivittämään älykkään erikoistumisen strategiansa EU:n ohjelmakautta 2021–2027 varten. Päivitetty strategia tulee liittää osaksi maakuntaohjelman kokonaisuutta.

Maakuntaohjelma valmistellaan yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen kanssa. Lapin maakunnassa saamelaiskulttuuria koskevan osan valmistelee saamelaiskäräjät. Maakuntaohjelma laaditaan kunnanvaltuuston toimikausittain neljäksi vuodeksi. Maakuntaohjelman hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin. Maakuntaohjelmaa tarkistetaan ohjelmakauden aikana tarvittaessa aluekehittämisspätöksen perusteella sekä tarvittaessa muulloinkin.

Maakuntaohjelma laaditaan siten, että varmistetaan sen vaikuttavuus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja tarvittavin osin aluehallintovirastojen strategisten ohjausasiakirjojen painopisteisiin ja sisältöön. Maakuntaohjelmatyön ja ELY-keskusten strategisten tavoitteiden tarkastelemiseksi yhtenä kokonaisuutena järjestetään ao. organisaatioille yhteinen tilaisuus syksyn 2020 aikana.

Uuden ohjelman valmistelussa tulee hyödyntää voimassa olevan ohjelman ulkopuolista tai vertaisarviointia. Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma POKAT2021 arviointi laadittiin keväällä 2020 ja hyväksyttiin maakuntahallituksessa 18.5.2020 (§83).

2.2. Maakunnan suunnittelujärjestelmä

Maakuntaohjelmien rakenne määritellään tarkemmin alueiden kehittämisestä annetulla asetuksella (356/2014 10 §). Asetuksessa kuvatut sisältöelementit ovat edelleen päteviä, mutta käynnissä olevan lakivalmistelun myötä myös maakuntaohjelmaa koskeva säädösperusta tulee päivittämään vuoden 2021 alusta voimaan tulevan uuden lain myötä.

Maakuntaohjelmassa esitetään maakunnan erityispiirteisiin ja mahdollisuuksiin perustuvat alueen kehittämisen tavoitteet. Maakuntaohjelmassa tulee huomioida hallituksen keväällä 2020 antama päätös aluekehittämisen painopisteistä ja sen toteuttaminen maakunnassa.

Aluekehittämisen painopisteitä kaudelle 2020–2023 ovat:

1. Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
2. Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet
3. Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen
4. Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana
5. Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy

Alueen elinvoimaisuuden kannalta keskeisten hyvinvoinnin, osaamisen, työllisyyden ja elinkeinoelämän uudistumisen ohella keskeisenä tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Kestävä kehitys ja digitalisaatio ovat päätöksessä kaikkia painopisteitä poikkileikkaavia teemoja.

Maakuntaohjelmassa kuvataan, kuinka painopisteitä toteutetaan alueen lähtökohdista. Pohjois-Karjalan nykyinen maakuntaohjelma POKAT2021 laadittiin edellisen aluekehittämispäätöksen pohjalta, mikä oli toimiva lähtökohta ohjelmatyölle.

Valtio solmii hallitusohjelman mukaiset osaamis- ja innovaatiovetoiseen kasvuun tähtäävät ekosysteemisopimukset yliopisto- ja yliopistokeskustaupunkien kanssa. Ekosysteemisopimuksen sisältö ja mahdollinen muun sopimuksellisen yhteistyö tulee sovittaa yhteen maakuntaohjelman kanssa. Ohjelmassa tulee huomioida myös kaupunki-, maaseutu- ja saaristolaitoksen linjaukset ja ohjelmatyö. Maakuntaohjelma myös sovittaa yhteen kansallisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan tavoitteita ja toimenpiteitä maakunnassa.

Vuoden 2020 alun koronapandemiolla on merkittäviä vaikutuksia aluetalouteen. Korjaavat toimenpiteet käynnistyvät välittömästi akuutin kriisivaiheen jälkeen, mutta pidemmän aikavälin tavoitteet ja jälle rakennustoimet positiivisen talous-, työllisyys- ja investointikehityksen aikaansaamiseksi ja muutosjoustavuuden vahvistamiseksi tulee huomioida maakuntaohjelmassa. Pohjois-Karjala sai ensimmäisenä maakunnista valmiiksi oman koronaselvitytysuunnitelmansa, joka hyväksyttiin maakuntahallituksessa 15.6.2020 (§100)

EU:n komission esityksen mukaisesti kansallisen tai alueellisten älykkään erikoistumisen strategioiden hyvä hallinta on yksi edellytyksistä, joka jäsenmaan tulee täyttää EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakaudella 2021–2027 alkaessa.

Alueellisen innovaatiotoiminnan valintoja ja kehittämistä koskevat strategiat kytkeytyvät maakuntaohjelmatyöhön ja ovat sisällöltään maakuntaohjelmatyön ydintä. Useissa maakunnissa strategiat ovat jo nyt osa maakuntaohjelmaa. Uuden maakuntaohjelman valmistelun myötä tavoitteena on yhdenmukaistaa käytäntöjä ja tuoda älykkään erikoistumisen strategia osaksi maakuntaohjelmaa kaikissa maakunnissa.

Pohjois-Karjalassa älykkään erikoistumisen strategia on aina ollut osa maakuntaohjelmaa ja sen lähtökohtana ovat alueen tunnistetut vahvuusalueet. Älykkään erikoistumisen strategian laadinnassa varmistetaan yhteydet niin EU:n alue- ja rakennepolitiikkaan, Pohjois-Karjalan strategia 2040, Itä- ja Pohjois-Suomen yhteiseen älykkään erikoistumisen toimintamalliin (ELMO) kuin kansallisiin (mm. TKI-tiekartta) kuin kansainvälisiin strategioihin (erityisesti EU-taso).

Aluekehittämisen lainsäädännön uudistuksen yhteydessä esitetään otettavaksi käyttöön toimintamalleja, jotka lisäävät valtion ja maakuntien liittojen sekä muiden aluekehittämistoimijoiden välistä vuorovaikutusta. Näistä merkittävin on aluekehittämisen keskustelut, joita on tarkoitus käydä säännöllisesti. Ensimmäiset keskustelut tullaan käymään kokeiluna jo syksyllä 2020. Keskustelujen yhteiseen valmisteluun kuuluu aluekehityksen tilannekuvan päivitys. Syksyn 2020 keskusteluissa sisällöt painottuvat aluekehittämispäätöksen toimeenpanoon sekä koronakriisin jälkeiseen elvytykseen. Jatkossa aluekehittämisen keskustelut toimivat foorumina myös keskeisille maakuntaohjelmien toimeenpanoon liittyville kysymyksille. Maakuntaohjelmatyön ja aluekehittämisen keskustelujen pohjustamiseksi järjestetään aluekehittäjiä laajalti yhteen kokoavat aluekehittämispäivät lokakuussa 2020.

Maakuntaohjelmaa valmisteltaessa tulee huomioida, että maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmasta laatimisesta lakisääteisenä asiakirjana ollaan uudistuvan lainsäädännön myötä luopumassa. Se korvautuu toisaalta em. aluekehittämiskeskusteluilla ja toisaalta EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman rahoituksen kohdentamista koskevalla rahoitussuunnitelmalla, josta säädetään tarkemmin jatkossa VN:n asetuksella. Pohjois-Karjalassa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmat on laadittu laajalla sidosryhmäyhteistyöllä, johon kuuluu maakuntaohjelman asiantuntijatoiminta (305 henkilöä), kunnat ja maakunnan yhteistyöryhmä MYR ja sen sihteeristö. Toimintamalli on todistanut arvonsa yhteisen tahdonmuodostuksen välineenä ja sitouttamisen työkaluna. Prosessi kehittyy jatkuvasti.

2.3. Maakuntaohjelman sisältö ja tavoitteet

Maakuntaohjelman sisältö

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma perustuu valtakunnalliseen alueiden kehittämispäätökseen 2020–2023, Kestävät ja elinvoimaiset alueet. Maakuntaohjelmassa määritellään, miten päätöksen tavoitteet toteutetaan Pohjois-Karjalan kontekstissa. Tässä ovat mukana myös luvussa 2.1. esitetyt aineistot.

Valtioneuvoston 19.3.2020 hyväksymä aluekehittämispäätös on alueiden kehittämislain (7/2014 6 §) mukainen valtioneuvoston päätös, joka määrittää hallituskaudella toteutettavat aluekehittämisen painopisteet ja tavoitteet. Aluekehittämispäätöksellä luodaan edellytyksiä taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväälle tulevaisuudelle sekä turvataan asukkaiden hyvinvointia ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä Suomen kaikilla alueilla. Kunnianhimoisten kestävä kehityksen, talouskasvun, ilmastonmuutoksen hillinnän, työllisyyden, osaamisen ja osallisuuden tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan pitkäjänteisyyttä. Siksi päätöksessä katsotaan myös pidempää aikajaksoa, vuoteen 2030.

Aluekehittäminen sisältää eri hallinnonalojen ja maakuntien liittojen tavoitteiden ja toimien tarkastelemisen kokonaisuutena sekä valtakunnallisesta että alueiden näkökulmasta. Ministeriöt huomioivat aluekehittämispäätöksen tavoitteet omassa ja hallinnonalaansa toimissa. Valtioneuvostossa aluekehittämisen kokonaisuudesta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö.

Aluetasolla maakuntien liitot ovat aluekehittämisviranomaisia ja vastaavat aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta. Aluekehittämisen painotukset ja tavoitteet maakunnissa määritellään maakuntaohjelmassa. Maakuntien liitot huomioivat aluekehittämispäätöksen omassa työssään ja edistävät alueillaan päätöksen toteutumista yhdessä kuntien, ELY-keskusten, AVI:en ja muun valtion aluehallinnon sekä muiden kehittäjäorganisaatioiden kanssa.

Hallitusohjelman mukaan aluekehittämisen lähtökohtana ovat alueiden vahvuudet ja erityispiirteet (paikkaperustaisuus). Maakunnat ovat määritelleet kasvu- ja vahvuusalueensa maakuntaohjelmissa ja älykkään erikoistumisen strategioissa, jotka suuntaavat alueella käytettävissä olevia resursseja innovaatioiden, investointien ja työpaikkojen luomiseksi.

Aluekehittämisspätöksen painopisteet ja strategiset nostot:

- Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
- Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet
- Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen
- Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana
- Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy
- Kaikkia päätöksen painopisteitä läpileikkaavat teemat ovat kestävä kehitys ja digitalisaatio.

Valtakunnallinen aluekehittämisspätös on keskeisin tausta-asiakirja maakuntaohjelma POKAT2025, jossa linjataan, miten päätöstä toteutetaan Pohjois-Karjalan toimintaympäristössä. Pohjois-Karjalan strategia 2040 huomioidaan myös päätöksen linjaukset, sillä osa niistä ulottuu vuoteen 2030 saakka.

Maakuntaohjelman vaikuttavuus

Valtioneuvoston asetuksessa alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista todetaan, että maakuntaohjelman tulee sisältää ohjelman määrällistä ja laadullista seuranta varten tarvittavat vaikuttavuustavoitteet ja niitä koskevat mittarit. Maakuntaohjelmassa kuvataan näihin perustuen aluekehityksen tilannekuva. Maakuntaohjelman etenemistä seurataan vaikuttavuustavoitteiden ja mittareiden valossa. Maakunnat määrittävät maakuntaohjelman seurannassa käyttämänsä vaikuttavuustavoitteet ja seurantatiedot siten, että ne kuvaavat monipuolisesti alueen kehitystä ja aluekehittämisen tavoitteiden edistymistä. Maakuntaohjelman laadinnassa tulee käyttää ainakin sellaisia vaikuttavuustavoitteita ja mittareita, jotka kuvaavat:

- 1) alueiden taloutta ja kilpailukykyä;
- 2) työmarkkinatilannetta;
- 3) väestönkehitystä ja hyvinvointia;
- 4) sosiaalista osallisuutta; ja
- 5) vähähiilistä taloutta ja ympäristön kestävä kehitystä.

Seurannassa tulee hyödyntää aluekehityksen määrällisen tilannekuvan mittaristoa, joka kattaa väestökehityksen, aluetalouden, osaamisen ja uudistumisen, hyvinvoinnin ja terveyden sekä elinympäristön.

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman seurantajärjestelmä päivitettiin uudelle maakuntaohjelmakaudelle 2018–2021. Maakuntaohjelman seurantajärjestelmän tavoitteena on luoda kokonaiskuva Pohjois-Karjalana aluekehityksestä, mikä mahdollistaa niin toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin kuin tulevaisuuden ennakoinnin. Seurantajärjestelmää kehitetään myös maakuntaohjelmakaudella 2025.

POKAT2025 maakuntaohjelman valmistelussa hyödynnetään laaja-alaisesti olemassa olevaa aineistoa. Keskeisin näistä on vuoden 2020 lopulla valmistuva Pohjois-Karjalan strategia 2040, jossa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys. Pitkän aikavälin maakuntasuunnitelman

laatiminen perustuu kahteen lakiin: maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä lakiin alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista.

Pohjois-Karjalan strategia 2040

Tavoitteena on ollut valmistella uusi Pohjois-Karjalan strategia 2040. Pohjois-Karjalassa edellinen maakuntasuunnitelma, Pohjois-Karjalan strategia 2030, valmistui vuonna 2010.

Pohjois-Karjalan pitkän aikavälin kehityksen kannalta väestökysymys on monellakin tavalla ratkaiseva. Väestön keskittyminen, työikäisen määrän väheneminen ja ikääntyminen ovat keskeisiä tekijöitä alueiden elinvoiman ja tulevaisuuden kannalta. Väestön tavoitellun kehityksen lisäksi strategiaa on valmisteltu neljän eri erityisteeman kautta:

1. Ilmastokestävyys
2. Kestävä aluerakenne ja saavutettavuus
3. Tulevaisuuden hyvinvoiva väestö
4. Tulevaisuuden elinvoima

Strategiassa on tavoitteena hahmottaa Pohjois-Karjalan iso kuva ja kuvata maakunnan tavoiteltu kehitys vuoteen 2040.

Maakunnan kehityksen kannalta keskeisiä haasteita ovat:

- Väestö rakenne, kaupungistuminen, työikäisten määrän väheneminen, ikääntyminen ja julkisen talouden rajallinen kantokyky
- Ilmastonmuutos haastaa arjen ja elinkeinot
- Hyvinvoinnin ongelmat ja sitkeä työttömyys
- Elinkeinoelämän pärjääminen globaalissa kilpailussa

Tulevaisuuden elinvoiman ja hyvinvoinnin kannalta keskeinen kysymys onkin, mitä voimme tehdä näiden haasteiden voittamiseksi. Strategian punaisena lankana on maakunnan tavoiteltu kehitys ja haluttu muutos. Pohjois-Karjalan strategia 2040 valmistuu vuoden 2020 lopussa.

Maakuntakaavatyö

Pohjois-Karjalan maakuntakaavatyötä varten on laadittu ja on laadinnassa lukuisia selvityksiä, jotka löytyvät sivulta www.pohjois-karjala.fi/maakuntakaava mm. kohdasta maakuntakaavan seurantaraportti.

Parhaillaan laaditaan Pohjois-Karjalan kokonismaakuntakaavaa 2040 (kokonismaakuntakaava), joka hyväksytyksi tultuaan ja sen jälkeen saatuaan lainvoiman tulee kumoamaan kaikki voimassa olevat maakuntakaavat lukuun ottamatta 3.vaihemaakuntakaavan tuulivoimaloiden alueita. Tavoitteena on hyväksyä maakuntakaava 2040 maakuntavaltuustossa sen seuraavassa kokouksessa syyskuun alussa 2020.

Maakuntahallitus käynnisti 18.5.2020 vaihemaakuntakaavan eli Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1.vaihe, jonka pääteemoina ovat turve, arvokkaat suot ja rakennettu kulttuuriympäristö. Kaavan valmistelutilannetta voi seurata vaihemaakuntakaavan alasivuilla.

3. Vaikutusten arviointi

3.1. Säädösperusta

Viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain, ns. SOVA-lain (200/2005) mukaan suunnitelmasta vastaavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että suunnitelman ympäristövaikutukset selvitetään riittävässä määrin, jos suunnitelman toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Maakuntaohjelma kuuluu SOVA-lain mukaisen ympäristöarvioinnin piiriin. SOVA-lain mukaisia arvioitavia vaikutuksia ovat ympäristövaikutusten lisäksi sosiaaliin, taloudellisiin ja muut vaikutukset (esim. aluekehitysvaikutukset).

Arviointi käsittää vaikutusten arvioinnin, ympäristöselostuksen laatimisen, kuulemisen järjestämisen, kuulemisten ja ympäristöselostuksen ottamisen huomioon päätöksenteossa sekä päätöksestä tiedottamisen. Maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma linjaa maakuntaohjelman valmistelua ja toimii vaikutusten arvioinnin lähtökohtana, jossa huomioidaan uusin kansallinen ja kansainvälinen lainsäädäntö.

Arviointi dokumentoidaan ympäristöselostukseen. Siinä esitetään tarpeellisessa määrin tiedot mm. ympäristön nykytilasta sekä suunnitelman ja ohjelman kannalta merkitykselliset ympäristötavoitteet, suunnitelman toteuttamisen keskeiset vaikutukset, vaihtoehtoverailun tulokset, haitallisten vaikutusten lieventämistoimenpiteet ja suunnitelma vaikutusten seurannasta.

3.2. Tavoite

Vaikutusten arviointimenettely on olennainen osa maakuntaohjelman laadintaa ja se varmistaa ohjelman laatua ja monipuolisuutta. Vaikutusten arviointi tarjoaa yleisölle mahdollisuuden saada tietoa suunnitteluprosessista, tuoda esille näkemyksiään ja siten vaikuttaa suunnittelun sisältöön. Ympäristön kannalta arviointi vähentää riskiä arvaamattomista ja haitallisista ympäristövaikutuksista.

Arvioinnin tärkeänä tehtävänä on varmistaa suunnitelman samansuuntaisuus kestävä kehityksen ja ohjelman kannalta merkityksellisten ympäristötavoitteiden kanssa. Suunniteltuja toimia tarkastellaan ympäristöön liittyvien ongelmien ja mahdollisuuksien näkökulmasta ja arvioidaan missä määrin ne tukevat ympäristöön liittyvien tavoitteiden saavuttamista.

3.3. Organisointi

Maakuntaohjelmatyötä ohjaamaan perustetaan luottamushenkilöistä koostuva ohjausryhmä, jonka jäsenet maakuntahallitus nimeää käynnistäessään maakuntaohjelmatyön.

Maakuntaohjelma valmistellaan lain mukaisesti laajassa sidosryhmä- ja viranomaisyhteistyössä.

Valtioneuvoston antaman asetuksen viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (19.5.2005/347 3§) mukainen ympäristöarviointiin liittyvä viranomaisten yhteydenpito toteutetaan 21.10.2020 järjestämällä POKAT 2025 - maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa koskeva viranomaisneuvottelu Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen ja Pohjois-Karjalan maakuntaliiton välillä.

Maakuntaohjelma POKAT2025 keskeinen valmisteluryhmä ovat maakuntaohjelman ryhmät. Pohjois-Karjalan maakuntaliitossa on toiminut vuodesta alkaen 1997 maakuntahallituksen koolle kutsumia ryhmiä, joiden tarkoituksena on vahvistaa aluekehittämisen sidosryhmäyhteistyötä. POKAT 2021 -maakuntaohjelman valmistuttua ryhmien toiminta ja pelisäännöt uudistettiin vastaamaan uuden maakuntaohjelman painopisteitä ja maakunnan kehittämisen tavoitteita. POKAT-ryhmien toiminnassa huomioitiin maakunnassa toimivat muut asiantuntijaryhmät, kuten kauppakamarin valiokunnat, ja näin vältetään päällekkäistä toimintaa. Lisäksi ryhmien uudistamisella pyrittiin ennakoimaan toiminnan käynnistysajankohtana (v.2018) käynnissä olleen maakuntauudistuksen mahdollisia asiantuntijatarpeita.

POKAT-ryhmät toimivat kahdella tasolla: teemaryhminä ja asiantuntijaryhminä.

POKAT – teemaryhmät:

- Hyvinvointi
- Järjestöasian neuvottelukunta
- Koulutus- ja ennakointi
- Liikennejärjestelmä
- Venäjä

Teemaryhmillä on maakuntahallituksen nimeämä luottamushenkilö puheenjohtaja, vastuuhenkilö maakuntaliitossa ja nimeämispöytäkirjalla nimetty jäsenistö.

POKAT-asiantuntijaryhmät:

- Metsäbiotalous
- Teknoliateollisuus
- Kivi- ja kaivannaiset
- Kulttuuri ja identiteetti
- Matkailu
- Kansainvälisyys
- Luovat alat (ryhmä perustettiin toimijoiden aloitteesta loppukesästä 2018)
- Vetovoima
- Ilmasto- ja energiaryhmä (toiminta käynnistyi keväällä 2020)

Asiantuntijaryhmiin on kutsuttu jäsenistö painopisteen asiantuntemuksen mukaan ja heidän tulee edustaa eri toimijatahoja eri puolelta maakuntaa.

Molempien ryhmien tehtävät ovat identtiset. Ryhmien toiminnan tavoitteena on maakunnan kehittäminen vahvalla yhteistyöllä. Tavoitteena on eri ohjelmien kytkentöjen vahvistaminen, tiedonkulun parantaminen sekä toiminta yli sektori- ja aluerajojen. Ryhmien toiminta tukee osaltaan maakuntaliitolle aluekehityslainsäädännössä asetettua tehtävää vastata aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta. Ryhmät seuraavat ja ohjaavat maakuntaohjelman toteumaa sekä antavat palautteensa oman aihealansa tekstiin maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmassa. Ryhmät tekevät tarvittaessa erillisen oman alansa toimintaohjelman (alastrategian), jonka maakuntahallitus hyväksyy osaksi maakuntaohjelman toteuttamista. Toimenpideohjelmien (alastrategioiden) laatimiseen on tehty erillinen ohjeistus, jota ryhmien tulee noudattaa. Ryhmät toimivat asiantuntijana edustamallaan alalla sekä edistävät alansa kehittämistavoitteiden toteutumista. Ryhmien

jäsenet toimivat POKAT ryhmissä oman työnsä ohessa, osa heistä nimettyjä organisaatioiden edustajia (teemaryhmät) tai alan asiantuntijoita (asiantuntijaryhmät).

Edistäjä on maakuntaliitossa työskentelevä maakuntaohjelman painopisteen vastuuhenkilö, jonka tehtäviin kuuluvat maakuntaohjelman painopisteen sidosryhmäyhteistyö, verkostojen koordinointi, edunvalvonta, alan kehityksen seuranta ja uusien aloitteiden tekeminen sekä toimiminen maakuntaliiton rahoittamien ko. painopisteen hankkeiden vastuuhenkilönä.

Näiden lisäksi POKAT 2021 -ohjelman painopisteillä Turvallisuus, Ruoka ja Ympäristö (nyk. ilmasto- ja energiaryhmä) toimi muun organisaation kuin maakuntaliiton vetämä työryhmä, joka osana toimintaansa käsittelee aihealan kehittämiskysymyksiä maakuntaohjelman näkökulmasta. Myös näillä ryhmillä oli oman Edistäjänsä maakuntaliitossa.

Ympäristöselostuksen valmistelun aikana POKAT ryhmät osallistuvat vaikutusten arviointiin yhteisen toimintamallin kautta, jonka toteuttamisesta on vastuussa kunkin ryhmän vastuuhenkilö maakuntaliitossa (Edistäjä).

Lisäksi maakuntahallitus nimesi maakuntaohjelman ja sen alastrategioiden vaikutusten arviointia varten monipuolisesti eri asiantuntija-aloja käsittävän SOVA-ryhmän. Ryhmän toiminta perustuu lakiin viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 8.4.2005/200. Laaja-alaisen ryhmän tavoitteena oli yhdenmukainen ja johdonmukainen vaikutusten arvioinnin toteuttaminen sekä osaamisen ja erilaisten näkökulmien tuominen arviointityöhön. SOVA -ryhmä arvioi mm. koulutus- ja sivistysstrategiaa (valmistui 2019), hyvinvointistrategiaa (valmistui 2019) ja ilmasto- ja energiaohjelman (valmistuu alkuvuodesta 2021).

3.4. Arvioitavat vaikutukset ja tunnusluvut

Tavoitteena on arvioida maakuntaohjelman vaikutukset monipuolisesti. Arvioinnin tarkkuustaso mitoitetaan suunnittelutarkkuuden mukaiseksi.

Maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnissa SOVA-lain mukaiset vaikutukset voidaan luokitella ekologiisiin vaikutuksiin (ympäristövaikutukset), sosiaaliin, taloudellisiin ja kulttuurisiin vaikutuksiin. Lisäksi arvioidaan ohjelman kokonaisvaikutukset ja tarkastellaan eri kehittämistavoitteiden välisiä vaikutuksia. Maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnissa arvioidaan ohjelman tavoitteiden vaikutukset ekologiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävytyteen sekä TEMin ohjeistuksen mukaisesti sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen. Tasa-arvo näkökulmassa huomioidaan myös alueellinen tasa-arvo (maaseutuvaikutukset).

Yksityiskohtaisimmin tarkastellaan SOVA-lain ja -asetuksen mukaiset, varsinaiset ympäristövaikutukset. SOVA-lain 2 § mukaan ympäristövaikutuksella tarkoitetaan suunnitelman tai ohjelman välitöntä ja välillistä vaikutusta Suomessa ja sen alueen ulkopuolella:

1. Ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen
2. Maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen
3. Yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön
4. Luonnonvarojen hyödyntämiseen
5. Edellisissä alakohdissa mainittujen tekijöiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin

Ympäristövaikutukset voivat olla myönteisiä tai kielteisiä; kertyviä ja yhteisvaikutuksia; lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin sekä pysyviä ja tilapäisiä vaikutuksia. Vaikutusten arviointi kattaa ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin (IVA). Ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia käsitellään tässä laajasti ml. sosiaaliset sekä tasa-arvo- ja terveysvaikutukset.

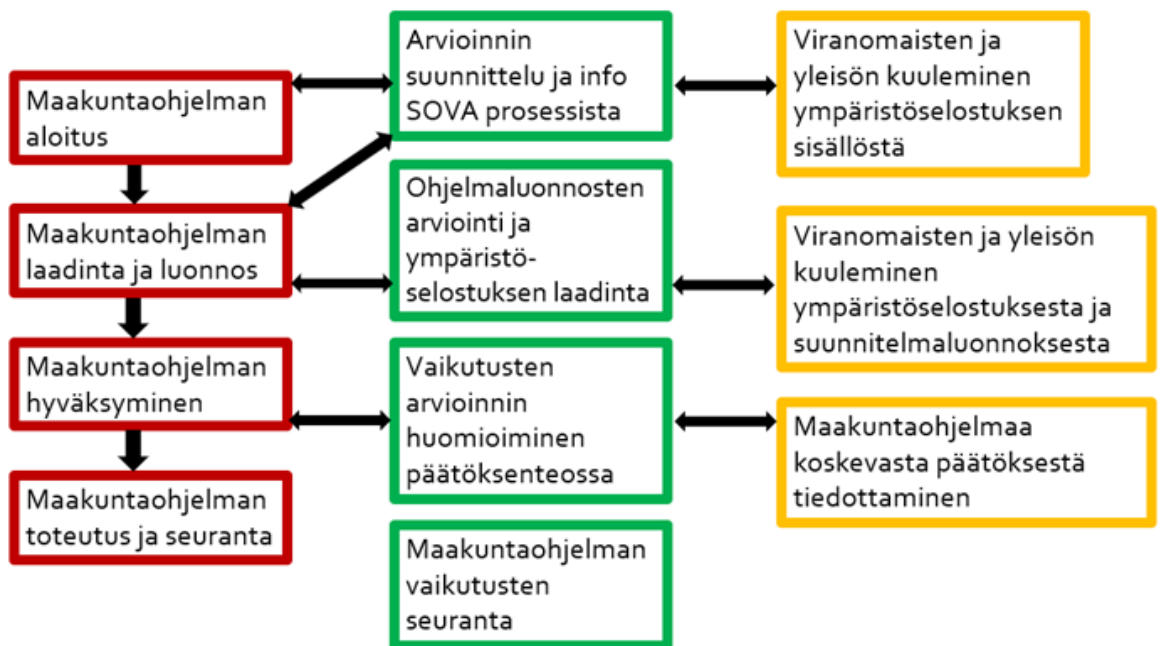
Lisäksi määritellään maakuntaohjelman painopisteille ja kehittämiskokonaisuuksille seurantaindikaattorit ja asetetaan niille tavoitteet, joilla kuvataan maakuntaohjelman vaikuttavuutta. Indikaattorien määrittelyssä otetaan huomioon EU-rahoitteisten ohjelmien sekä ELY-keskusten strategisten tulossopimusten indikaattorit ja niiden kehittämistyö. Tunnuslukuja seurataan säännöllisesti.

POKAT 2025 -maakuntaohjelman seurantaindikaattorien määrittelyssä huomioidaan, miten kestävä kehitys edistetään kaikessa toiminnassa kehittämistoimenpiteiden koko elinkaaren ajan. Erityisesti kiinnitetään huomiota ilmastomuutosasioihin (vähähiilinen talous) ja luonnon monimuotoisuuteen. Seurantaindikaattoreita valittaessa etsitään elinympäristön laatuun, luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja alueelliseen ympäristön tilaan liittyviä tunnuksia, joissa tulevat esille Pohjois-Karjalan erityispiirteet. Lisäksi seurantaindikaattoreiden valinnassa kiinnitetään huomiota siihen, että niiden avulla voidaan seurata ympäristövaikutuksia pitkällä aikavälillä.

Maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnissa ns. nollavaihtoehtona pidetään maakunnan nykytilaa ja nykyistä maakuntaohjelmaa (asiakirjat ovat nähtävissä Pohjois-Karjalan maakuntaliiton internet-sivuilla osoitteessa www.pohjois-karjala.fi/maakuntaohjelma). Maakuntaohjelman vaikutuksia peilataan nollavaihtoehtoon (tilanne ilman uutta maakuntaohjelmaa). Tavoitteena on tunnistaa tavoitteiden toteuttamiseen liittyvät merkittävimmät riskit.

3.5. Ohjelman laadinnan ja vaikutusten arvioinnin vaiheet

Ohjelman laatimisen ja vaikutusten arvioinnin vaiheet on esitetty liitteenä 1 olevassa Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman työohjelmassa POKAT 2025 (hyväksytty Pohjois-Karjalan maakuntahallituksen kokouksessa 24.8.2020 § 121). SOVA-lain mukaisen ympäristöarvioinnin vaiheet ja sen kytkeytyminen osaksi maakuntaohjelman valmistelutyötä on esitetty alla.

4. Tiedottaminen ja vuorovaikutus

4.1. Kuulemis- ja osallistumismenettelyt

Maakuntaohjelman valmistelu tapahtuu hyvin laajapohjaisesti ja asiakirjaluonnoksista pyydetään lausunnot sidosryhmiltä. Yleisöllä ja muilla tahoilla on mahdollisuus esittää mielipiteensä ohjelmaa valmistelevalle viranomaiselle ja vaikuttaa suunnitteluun sen aloitusvaiheessa ja arvioinnin aikana. Lisäksi asiakirjan luonnokset asetetaan yleisön kommentoitavaksi maakuntaliiton internet-sivuille.

Maakuntaohjelman valmistelun käynnistymisestä tiedotetaan lehdistössä, suoraan keskeisille yhteistyö- ja intressitahoille sekä Pohjois-Karjalan maakuntaliiton internet-sivuilla ja some-kanavissa. Maakuntaohjelmatyön etenemistä on mahdollisuus seurata ja kommentoida sähköisesti keskusteluosiossa koko suunnitteluprosessin ajan Pohjois-Karjalan maakuntaliiton internet-sivuilla osoitteessa www.pohjois-karjala.fi/pokat2025. Samalla yleisöllä on koko ajan mahdollisuus ottaa kantaa ohjelman laadintaan ja vaikutuksiin.

Maakuntaohjelman laadinnan etenemisestä kerrotaan säännöllisesti myös muissa maakuntaliiton viestintäkanavissa; kuukausittaisessa uutiskirjeessä sekä maakuntaliiton toiminnasta kertovassa NYT-lehdessä. Nämä työkalut tekevät valmisteluprosessista vuorovaikutteisemmän sekä tuovat lisää kävijöitä maakuntaohjelman nettisivuille. Kaikki kirjallisesti annetut palautteet ja lausunnot käsitellään ja otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon maakuntaohjelman laatimisprosessissa. Palautteista ja lausunnosta laaditaan yhteenveto, jossa esitetään myös vastaukset, miten ne on otettu huomioon ja perustellaan tehdyt ratkaisut. Vastineet toimitetaan tiedoksi palautteen antajille.

4.2. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja sen julkinen kuulutus tehdään syyskaudella 2020, jolloin suunnittelutyön etenemistä on helpompi arvioida yhtenäisenä prosessina ja koota arviointitulokset yhteen. Lisäksi osallistumis- ja arviointisuunnitelma on hyvä olla käytettävissä jo keväällä 2021 käynnistyvän sidosryhmätyöskentelyn aikana.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta tiedotetaan julkisella kuulutuksella sanomalehti Karjalaisessa ja Pohjois-Karjalan maakuntaliiton internet-sivuilla sekä some-kanavissa. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma pidetään julkisesti nähtävillä maakuntaliiton internet-sivuilla ja toimistossa 28.10.- 8.12.2020, jona aikana kaikki kiinnostuneet voivat esittää siitä mielipiteensä. Palautetta voi antaa kirjallisesti postin, sähköpostin ja sähköisen palautejärjestelmän kautta.

Maakuntaohjelmaan laadintaan liittyen järjestetään keväällä 2021 info- ja keskustelutilaisuuksia.

Ympäristöselostuksessa annettavien tietojen laajuudesta ja yksityiskohtaisuudesta kuullaan Pohjois-Karjalan ELY-keskusta SOVA-lain edellyttämällä tavalla. Ohjelmaluonnos ja ympäristöselostusluonnos asetetaan erikseen nähtäville niiden valmistuttua.

4.3. Maakuntaohjelmaluonnos ja ympäristöselostus

SOVA-lain 8 §:n mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaava viranomainen selvittää ja arvioi suunnitelman tai ohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset ja laatii ympäristöselostuksen. Ympäristöselostus laaditaan osana muuta valmistelua ennen suunnitelman tai ohjelman hyväksymistä.

Suunnitelman tai ohjelman valmistelu tulee järjestää siten, että yleisöllä on mahdollisuus saada tietoja suunnitelman tai ohjelman ja ympäristöselostuksen lähtökohdista, tavoitteista ja valmistelusta sekä esittää asiasta mielipiteensä. Vastaava aineisto on mahdollisuuksien mukaan julkaistava myös sähköisesti.

Ympäristöselostuksessa on esitettävä ne tiedot, jotka ovat tarpeen, kun otetaan huomioon suunnitelman tai ohjelman sisältö, tarkoitus ja yksityiskohtaisuus. Suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on kuultava ympäristöselostuksessa annettavien tietojen laajuudesta ja yksityiskohtaisuudesta muita viranomaisia.

SOVA-lain 9 §:n mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on varattava yleisölle mahdollisuus tutustua suunnitelma- tai ohjelmaluonnokseen ja ympäristöselostukseen sekä esittää niistä mielipiteensä. Mahdollisuus varataan pitämällä suunnitelma- tai ohjelmaluonnos ja ympäristöselostus nähtävillä sekä kirjallisena että sähköisenä. Maakuntaohjelmaluonnoksen ja ympäristöselostuksen nähtävillä pidosta kuulutetaan Pohjois-Karjalan maakuntaliiton internet-sivuilla. Nähtävillä pidosta lähetetään myös mediatiedote. Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman luonnos ja ympäristöselostus pidetään nähtävillä 30 päivän ajan maakuntaliiton toimistolla. Materiaali on saatavilla myös sähköisenä Pohjois-Karjalan maakuntaliiton internet-sivuilla, jota kautta yleisö voi sitä kommentoida (sähköinen palautejärjestelmä). Mielipiteet ohjelmaluonnoksesta on esitettävä Pohjois-Karjalan maakuntaliitolle kirjallisesti nähtävillä oloajan kuluessa.

4.4. Viranomaisyhteistyö

Valtioneuvoston antaman asetuksen viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (19.5.2005/347 3§) mukainen ympäristöarviointiin liittyvä viranomaisten yhteydenpito on toteutettu *21.10.2020 järjestämällä* POKAT 2025 - maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa koskenut viranomaisneuvottelu Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen ja Pohjois-Karjalan maakuntaliiton välillä.

Pohjois-Karjalan ELY-keskusta kuullaan aloitusvaiheessa ympäristöselostuksessa annettavien tietojen laajuudesta ja yksityiskohtaisuudesta. Maakuntaohjelmaluonnoksesta ja ympäristöselostuksesta pyydetään lausunnot alueen kunnilta sekä muilta maakuntaohjelman laatimisen kannalta keskeisiltä viranomaisilta ja sidosryhmiltä tai vaihtoehtoisesti kuuleminen voidaan toteuttaa myös viranomaisten välisessä neuvottelussa.

Maakuntaohjelman sidosryhmätyöskentely käynnistetään heti ohjelman laatimisen alkuvaiheessa.

Sidosryhmiä ovat:

- kunnat
- valtion aluehallintoviranomaiset
- Siun Sote
- asiantuntija-, kehittämis- ja koulutusorganisaatiot
- elinkeinoelämä
- järjestöt ja muut sosiaalipartnerit

Viranomaisilta pyydetään kannanotto niiden tietojen laajuuteen ja yksityiskohtaisuuteen, joita ohjelmaan liittyvässä ympäristöselostuksessa aiotaan esittää. Kun maakuntaohjelmaluonnos ja ympäristöselostus asetetaan nähtäville, niistä pyydetään lausunnot kunnilta, Pohjois-Karjalan ELY-keskukselta ja muilta maakuntaohjelman laatimisen kannalta keskeisiltä viranomaisilta.

4.5. Päätöksenteko ja siitä tiedottaminen

Maakuntahallitus käsittelee saadut mielipiteet ja lausunnot ja hyväksyy niiden pohjalta laaditun ehdotuksen maakuntaohjelmaksi. Hallituksen käsittelystä ilmoitetaan tiedotusvälineille ja Pohjois-Karjalan maakuntaliiton internet-sivuilla, some-kanavissa ja muissa viestintäkanavissa, kuten esimerkiksi sähköisessä uutiskirjeessä.

Maakuntaohjelma hyväksytään maakuntavaltuustossa vuoden 2021 lopulla. Samalla maakuntavaltuusto ratkaisee ympäristöselostuksen ja siitä esitettyjen mielipiteiden ottamisen huomioon.

Tieto maakuntaohjelman hyväksymisestä toimitetaan Pohjois-Karjalan ELY-keskukselle, kunnille ja muille viranomaisille, joita asiaa käsiteltäessä on kuultu tai joilta on saatu lausunto. Päätös ja maakuntaohjelma ympäristöselostuksineen toimitetaan tiedoksi myös Suomen ympäristökeskukselle sekä ao. ministeriölle. Yleisölle tiedotetaan päätöksestä Pohjois-Karjalan maakuntaliiton internet-sivuilla, some-kanavissa ja muissa viestintäkanavissa, kuten esimerkiksi sähköisessä uutiskirjeessä. Päätös ja maakuntaohjelma ympäristöselostuksineen asetetaan nähtäville maakuntaliiton toimistoon.

5. Liitteet

- 5.1. Työ- ja elinkeinoministeriön ohje 8.6.2020 VN/13905/2020-TEM-1 –
Maakuntaohjelman laadinta kaudelle 2022–2025
- 5.2. POKAT2025 maakuntaohjelman työohjelma

POHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto